

Sygn. akt **III AUa 1407/22**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 grudnia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Marta Sawińska

Protokolant: Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 28 grudnia 2023 r. w Poznaniu na posiedzeniu niejawnym

sprawy (...) **spółka akcyjna z siedzibą we W.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.**

przy udziale : J. L.

o wysokość podstawy wymiaru składek

na skutek apelacji (...) S. A. z siedzibą we W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 15 września 2022 r. sygn. akt VIII U 1170/20

- zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 oraz poprzedzającą go decyzję i stwierdza, że przychód osiągnięty przez J. L. w miesiącach: styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik, listopad i grudzień 2016r. z tytułu zapomogi zwykłej w kwotach po 100 zł nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne,
- zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2 i zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. na rzecz (...) S.A. we W. kwotę 90 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty,
- zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. na rzecz (...) S.A. we W. kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty.

	Marta Sawińska	
--	----------------	--

UZASADNIENIE

Decyzją z 28 kwietnia 2020 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P., na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 3 w zw. z 68 ust. 1 pkt 1 lit. c, art. 18 ust. 1, art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 266) oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki

zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2019r., poz. 1373), określił podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne **J. L.** z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u płatnika składek (...) S.A. od stycznia do grudnia 2016 r.

W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że przyznane przez płatnika składek zapomogi zwykle, uruchamiały comiesięczną stałą kwotę wypłaty dla pracowników, którzy otrzymywali ją wyłącznie na podstawie raz złożonego oświadczenia o dochodzie na członka rodziny. Wypłata ta dokonywana była w terminie wypłaty wynagrodzenia. Ponadto na wysokość świadczenia wpływ miał wymiar czasu pracy i data zatrudnienia, w przypadku nowozatrudnionych osób. Wobec powyższego organ rentowy uznał, że kwoty wypłaconych zapomóg stanowią przychód ze stosunku pracy, od którego należy naliczyć składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Odwołanie od powyższej decyzji wywiódł **płatnik składek (...) S.A.**, wnosząc o zmianę zaskarżonej decyzji poprzez stwierdzenie, że w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne osoby ubezpieczonej nie uwzględnia się zapomogi zwykłej jako świadczenia finansowanego ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w związku z czym podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne zgodna jest ze złożonymi przez płatnika składek deklaracjami znajdującymi się w aktach i systemie organu rentowego, ewentualnie o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji. Nadto odwołująca wniosła o zasądzenie od organu rentowego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa radcowskiego na rzecz odwołującego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu odwołująca spółka wskazała, iż zapomoga zwykła była wypłacana zgodnie z postanowieniami Regulaminu ZFŚS z 2016 r. i stanowiła bezzwrotną pomoc w związku z trudną sytuacją rodzinną, osobistą i materialną pracownika. Ponadto jej wysokość była uzależniona od dochodu na członka rodziny, a każdy z pracowników ubiegający się o jej przyznanie był zobowiązany do złożenia oświadczenia o wysokości dochodów na członka rodziny. Zatem w ocenie odwołującej przyznawanie świadczeń w ramach ZFŚS w postaci tzw. zapomogi zwykłej adresowanych do indywidualnych pracowników mieściło się w definicji działalności socjalnej określonej w art. 2 pkt 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany organ rentowy, powołując argumentację zaprezentowaną w zaskarżonej decyzji, wniósł o oddalenie odwołania oraz zasądzenie od odwołującej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd nie wzywał J. L. do udziału w postępowaniu odrębnym postanowieniem, bowiem był on już stroną postępowania administracyjnego przed organem rentowym i adresatem decyzji, stając się automatycznie stroną postępowania odwoławczego.

Wyrokiem z dnia 15 września 2022 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił odwołanie (punkt 1.), zasadzając od odwołującej spółki na rzecz organu rentowego kwotę 90 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (punkt 2.).

U podstaw powołanego rozstrzygnięcia legły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

(...) S.A. z siedzibą we W. została wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego dnia 28 lutego 2003 r., pod numerem (...).

Przeważającym przedmiotem działalności jest produkcja elektrycznych silników, prądnic i transformatorów.

dowód: bezsporne, odpis KRS odwołującej spółki (k. 12-14), nadto protokół kontroli w aktach pozwanego.

U odwołującej funkcjonuje Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych. Rok obrachunkowy liczony na potrzeby ZFŚS rozpoczyna się w miesiącu kwietniu. W odwołującej funkcjonuje „Regulamin - Z. korzystania z ZFŚS”.

W roku 2015 oraz do 17 kwietnia 2016 r. w odwołującej spółce obowiązywał regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych uzgodniony ze związkami zawodowymi w 2015 r.

W regulaminie postanowiono, że Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych przeznaczony jest na:

- a) comiesięczne świadczenie socjalne – tzw. zapomoga zwykła dla uprawnionych pracowników w wysokości 90% funduszu,
- b) zapomogi bezzwrotne – tzw. zapomogi losowe dla uprawnionych pracowników w wysokości 10% funduszu.

Stosownie do § 2 ust. 2 regulaminu prawo do otrzymania comiesięcznego świadczenia socjalnego przyznano pracownikom, którzy do dnia 23 marca 2015 r. złożyli „oświadczenie o wysokości dochodów na członka rodziny”, a wysokość comiesięcznych świadczeń socjalnych została uzależniona od dochodu na członka rodziny i została określona na rok 2015 w tabeli nr 1.

Stosownie do treści § 3 ust. 1 regulaminu, wypłata z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych zapomogi bezzwrotnej zapomogi losowej, o której mowa w § 1 pkt 3b, może nastąpić z tytułu:

- a) długotrwałej choroby pracownika, małżonka lub jego dziecka, (długotrwała choroba to pobyt w szpitalu przez min. 7 dni i dalsze leczenie poszpitalne nie krótsze niż 30 dni oraz choroba powodująca niezdolność do pracy trwającą min. 6 miesięcy, potwierdzona zaświadczeniem lekarskim lub drukiem L - 4),
- b) innego udokumentowanego zdarzenia losowego np. pożaru, powodzi, katastrofy budowlanej.

Dnia 18 kwietnia 2016 r. w odwołującej spółce został przyjęty regulamin - „Zasady korzystania z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w 2016 roku w (...) S.A. z siedzibą we W.”.

Stosownie do treści § 1 pkt 3a i b w/w regulaminu środki funduszu w roku 2016 przeznaczone są wyłącznie na dwa cele określone jako:

- a) comiesięczne pieniężne świadczenia socjalne - tzw. „zapomoga zwykła” dla uprawnionych pracowników w wysokości 90% funduszu,
- b) zapomogi bezzwrotne tzw. „zapomogi losowe” dla uprawnionych pracowników w wysokości 10% funduszu.

Na podstawie § 2 ust. 1 comiesięczne pieniężne świadczenie socjalne, o którym mowa w § 1 pkt. 3a, będzie wypłacane uprawnionym pracownikom wraz z wypłatą wynagrodzenia, począwszy od wypłaty za miesiąc kwiecień 2016 r. aż do wyczerpania środków. W przypadku wyczerpania środków wypłaty zostaną wstrzymane.

Stosownie do § 2 ust. 2 prawo do otrzymania comiesięcznego świadczenia „zapomoga zwykła” przyznano w Regulaminie pracownikom, którzy do 10 maja 2016r. złożyli „oświadczenie o dochodach na członka rodziny”, a wysokość comiesięcznych świadczeń socjalnych została uzależniona od dochodu na członka rodziny i została określona na rok 2016 w tabeli nr 1.

W przypadku pracowników nowozatrudnionych pracodawca w regulaminie ZFŚS postanowił, zgodnie z § 2 ust. 3a, b i c, że pracownicy nowozatrudnieni nabywali prawo do świadczenia od miesiąca następującego po miesiącu zatrudnienia oraz przez pierwsze trzy miesiące zatrudnienia nabywali prawo do świadczenia w wysokości 50% należnej im zapomogi zwykłej wynikającej z tabeli według ich oświadczenia dochodowego. Osoby zatrudnione w trakcie roku „oświadczenie o wysokości dochodów na członka rodziny” składały w miesiącu zatrudnienia. Osoba, która nie złożyła „oświadczenia o wysokości dochodów na członka rodziny” lub złożyła je po terminie nie będzie mogła korzystać ze świadczenia określonego w § 1 pkt 3a wypłacanego ze środków EFŚS na rok 2016.

Według § 3 ust. 1 regulaminu, wypłata z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych zapomogi bezzwrotnej zapomogi losowej, o której mowa w § 1 pkt 3 b, może nastąpić z tytułu:

a) długotrwałej choroby pracownika, małżonka lub jego dziecka, (długotrwała choroba to pobyt w szpitalu przez min. 7 dni i dalsze leczenie poszpitalne nie krótsze niż 30 dni oraz choroba powodująca niezdolność do pracy trwającą min. 6 miesięcy, potwierdzona zaświadczeniem lekarskim lub drukiem L - 4),

b) innego udokumentowanego zdarzenia losowego np. pożaru, powodzi, katastrofy budowlanej.

Zgodnie z treścią obu regulaminów zapomoga zwykła (bezzwrotna) przeznaczona została dla uprawnionych pracowników jako comiesięczne świadczenie socjalne. Regulamin nie przewidywał składania przez pracowników wniosku o przyznanie tego świadczenia, nie przewidywał również sposobu weryfikacji sytuacji życiowej i materialnej pracownika przy przyznaniu tego świadczenia.

Regulamin ZFŚS był wywieszany na tablicach ogłoszeń znajdujących się na terenie zakładu pracy i w biurze związków zawodowych oraz wyłożony do wglądu w dziale kadr i płac.

Aktualnie pracownicy mogą również korzystać z dopłat do karnetów sportowych.

W latach 2015-2016 pracownicy odwołującej, w tym J. L., korzystali ze świadczeń Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, uzyskując świadczenie w postaci zapomogi zwykłej.

W przypadku tego świadczenia pracownicy nie składali wniosków. Składali „oświadczenie o dochodach na członka rodziny” za poprzedni rok kalendarzowy. Oświadczenie składali raz na rok. Druki oświadczeń pracownicy otrzymywali w kopertach wraz z odcinkami od wypłat, przed terminem złożenia oświadczenia. Oświadczenia służyły do ustalenia progów dochodowych, w oparciu o które naliczana była zapomoga zwykła. Niezłożenie oświadczenia oznaczało utratę prawa do zapomogi zwykłej.

Czynności w zakresie ustalania uprawnień pracowników do świadczeń na podstawie składanych oświadczeń dochodowych wykonywane były w dziale kadr i płac. Nie utworzono Komisji Socjalnej i nie zawarto w tym zakresie żadnych postanowień w regulaminie.

Pracownicy posiadali wiedzę, że z ZFŚS zgodnie z regulaminem mogą ubiegać się o zapomogę losową oraz comiesięczne „zapomogi zwykłe”. Pracownicy odwołującej zapoznawali się z treścią obowiązującego regulaminu ZFŚS, posiadali wiedzę na temat rodzaju świadczeń, o jakie mogą ubiegać się z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, jak również że warunkiem uprawniającym do przyznania świadczenia nazwanego „zapomogą zwykłą” jest złożenie oświadczenia o dochodach rodziny za poprzedni rok kalendarzowy do działu kadr i płac.

dowód: regulamin ZFŚS z 18 kwietnia 2016 r. w aktach pozwanego; regulamin ZFŚS z 2015 r. (k. 46-47); ogłoszenie z 8.04.2016 r. o terminie składania „oświadczeń o wysokości dochodów na członka rodziny” (k. 48); protokół rozprawy z 8.12.2020 r. z akt VIII U 996/20 zawierający zeznania świadków: G. J. i W. D. (k. 64-66)

Zasady wypłaty świadczeń z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych ustalane były ze związkami zawodowymi jako reprezentantami pracowników. Świadczenie socjalne o nazwie zapomoga zwykła wypłacane było co miesiąc na podstawie „oświadczenia o dochodach na członka rodziny”, które pracownicy składali do 23 marca w 2015 r. i do 10 maja w 2016 r. „Oświadczenie o wysokości dochodów na członka rodziny” pracowników składane było raz na rok. Regulamin nie określał, w jaki sposób i z jakiego okresu przyjmowany był średni dochód netto na osobę w rodzinie. W drukach oświadczeń, które otrzymywali pracownicy odwołującej wskazano, że dochód na członka rodziny należy wskazać w wysokości za rok 2014 w odniesieniu do oświadczenia składanego w 2015 roku oraz w wysokości za rok 2015 w odniesieniu do oświadczenia składanego w 2016 roku.

Comiesięczna wypłata świadczenia - tzw. „zapomogi zwykłej” dokonywana była pracownikom wraz z wypłatą wynagrodzenia aż do wyczerpania środków. Regulamin, zarówno ten z 2015r., jak i z 2016 r., zawierał informację, że wysokość wypłaconych comiesięcznych świadczeń uzależniona była od dochodów i wynosiła odpowiednio:

- I próg dochodowy do 1000,00 zł - wysokość zapomogi 160,00 zł,
- II próg dochodowy 1001,00 zł - 1500,00 zł - wysokość zapomogi 120,00 zł,
- III próg dochodowy 1501,00 zł - 2000,00 zł - wysokość zapomogi 100,00 zł,
- IV próg dochodowy 2001,00 zł - 2500,00 zł - wysokość zapomogi 80,00 zł.

Powyżej IV progu dochodowego pracownicy nie mieli do niej prawa.

dowód: regulamin ZFŚS obowiązujący od 18 kwietnia 2016 r., oświadczenia dochodowe pracowników w aktach organu rentowego; regulamin ZFŚS obowiązujący w 2015 r. i do 17 kwietnia 2016 r. (k. 46-47)

Pracownicy zatrudnieni w odwołującej spółce byli informowani o zakresie świadczeń, ich wysokości, z których mogą skorzystać każdorazowo z treści regulaminu. Były to świadczenia ustalane rocznie w okresie obowiązywania regulaminu, począwszy od jego wprowadzania, a skończywszy na ostatniej zmianie.

Zadania związane z rozdzielaniem środków z ZFŚS wykonywali pracownicy działu kadr i płac oraz przedstawiciele związków zawodowych. Do działu kadr wpływały oświadczenia dochodowe pracowników składane przez nich w roku 2015 do 23 marca, a w roku 2016 do 10 maja. Pracownicy kadr dokonywali analizy oświadczeń pod kątem zaszeregowania pracowników do odpowiedniej grupy dochodowej oraz wypłacali comiesięczne świadczenia w odpowiednich kwotach według progów dochodowych, wprowadzając je do bazy danych programu płacowego. Dane wskazane przez pracowników w zakresie wysokości dochodu na członka rodziny nie były w żaden sposób weryfikowane, oświadczenia były składane przez pracowników raz do roku. Pracownicy korzystali z zapomogi zwykłej comiesięcznej oraz zapomóg losowych. Pracownicy zatrudnieni w połowie wymiaru czasu pracy otrzymali prawo do połowy świadczeń według progu dochodowego i tabeli. Pracownicy nowozatrudnieni otrzymywali połowę świadczenia przez pierwsze trzy miesiące.

Gdy w danym roku kończyły się środki z Funduszu za poprzedzający rok pracownicy otrzymywali informacje o wysokości wynagrodzenia wraz z drukiem oświadczenia dochodowego i terminem jego wypełnienia i dostarczenia pracodawcy. Nie zdarzały się korekty oświadczeń w przypadku zmiany sytuacji majątkowej i życiowej pracownika.

Wypłata zapomogi zwykłej dokonywana była w terminie wypłaty wynagrodzenia za pracę wraz z wynagrodzeniem za pracę, jednym przelewem bankowym. Na odcinku wypłaty była wyodrębniona wysokość zapomogi zwykłej.

Odwołująca zatrudniała w latach 2015 – 2016 w poszczególnych miesiącach od 524 do 538 pracowników.

W roku 2015, w poszczególnych miesiącach zapomogę zwykłą otrzymało od 327 do 391 osób.

W roku 2016, w poszczególnych miesiącach zapomogę zwykłą otrzymało od 372 do 397 osób.

Na podstawie Regulaminu – Z. Korzystania z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w 2015 r. odwołująca dokonała wypłat począwszy od kwietnia 2015 r. do maja 2016 r. Na podstawie Regulaminu – Z. Korzystania z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w 2016 roku dokonała wypłat począwszy od czerwca 2016 r. do czerwca 2017 r.

dowód: protokół rozprawy z 8.12.2020 r. z akt VIII U 996/20 zawierający zeznania świadków: G. J., W. D. i J. J. (k. 64-66)

Odwołująca spółka wynagrodzenie dla pracowników wypłaca w terminie do 10 dnia następnego miesiąca.

J. L. jest od 6 września 1982 r. zatrudniony w spółce (...) S.A. we W., będąc uprawnionym do korzystania ze świadczeń z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Był również jednym z pracowników, któremu wypłacono w 2016 roku zapomogę zwykłą. W 2016 r. J. L. skorzystał w ramach świadczeń socjalnych w postaci „zapomogi zwykłej”.

Ubezpieczony w „oświadczeniu o wysokości dochodów na członka rodziny”, złożonym odwołującej w 2015 r., wpisał w odpowiednich rubrykach oświadczenia: swoje imię i nazwisko, dział, w którym był zatrudniony, datę zatrudnienia. Oświadczył, że średni dochód miesięczny netto jego gospodarstwa domowego z roku poprzedniego w przeliczeniu na jednego członka najbliższej rodziny wyniósł 1.882,80 zł oraz że liczba członków jego najbliższej rodziny na dzień dzisiejszy wynosiła „2”. Natomiast w oświadczeniu złożonym dnia 18 kwietnia 2016 r. ubezpieczony oświadczył, że średni dochód miesięczny netto jego gospodarstwa domowego z roku poprzedniego w przeliczeniu na jednego członka najbliższej rodziny wyniósł 1.701,90 zł oraz że liczba członków jego najbliższej rodziny na dzień dzisiejszy wynosiła „2”.

Ubezpieczony otrzymał poza wynagrodzeniem zasadniczym świadczenia w postaci zapomogi zwykłej w okresie od stycznia do grudnia 2016 r. w stałej comiesięcznej kwocie 100,00 zł, zgodnie z ustalonymi progami dochodowymi.

Odwołująca spółka nie uwzględniła przychodu uzyskanego przez zainteresowanego z tytułu otrzymania zapomogi zwykłej w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne za okres od stycznia do grudnia 2016 r.

dowód: bezsporne, nadto dokumenty w aktach pozwanego organu rentowego w postaci informacji (...) za 2016 rok; oświadczenia (k. 44-45); przesłuchanie ubezpieczonego J. L. (k. 112).

Zapomoga zwykła nie miała charakteru socjalnego.

Odwołująca nie badała sytuacji socjalnej pracowników przy przyznawaniu świadczenia w postaci zapomogi zwykłej.

Kwota zapomogi zwykłej stanowi przychód pracowników ze stosunku pracy, od którego należy naliczyć składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Powyższy stan faktyczny sąd I instancji ustalił na podstawie powołanych wyżej dowodów.

Sąd uznał za wiarygodne dokumenty zgromadzone w aktach pozwanego organu rentowego oraz aktach sprawy, albowiem zostały one sporządzone przez powołane do tego osoby, w ramach przysługujących im kompetencji oraz w przewidzianej przez prawo formie. Nadto dokumenty te nie były kwestionowane przez żadną ze stron postępowania, a i sąd nie znalazł podstaw, by czynić to z urzędu. Fakt niekwestionowania przez strony treści kserokopii dokumentów znajdujących się w aktach sprawy pozwolił nadto na potraktowanie tychże kserokopii jako dowodów pośrednich istnienia dokumentów o treści im odpowiadającej.

Sąd uznał za wiarygodne zeznania świadków: G. J., J. J. oraz W. D. – pracowników odwołującej, zawarte w protokole rozprawy z dnia 8 grudnia 2020 r., w sprawie VIII U 996/20. Świadkowie opisali zasady przyznawania u odwołującej świadczeń z funduszu świadczeń socjalnych. Świadkowie potwierdzili, że nie składano żadnych odrębnych wniosków, czy innych dokumentów, w których badano sytuację życiową, rodzinną czy materialną przed uzyskaniem świadczeń z funduszu socjalnego, czy to, jeśli chodzi o comiesięczne zapomogi zwykłe i zapomogi losowe. Nadto świadek W. D. podała jakie świadczenia finansowane były przez odwołującą w ramach funduszu świadczeń socjalnych wypłacane pracownikom oraz potwierdziła, że jeśli chodzi o świadczenia w postaci zapomogi poza kryterium dochodu netto na każdego członka rodziny pracownika nie było żadnych innych warunków uzyskania świadczeń z ZFŚS. Dodatkowo z zeznań świadka wynika, iż oświadczenia dochodowe składane były raz do roku, a w pierwszych miesiącach 2016 r. wypłata zapomogi zwykłej następowała w oparciu o oświadczenie dochodowe za rok 2014, a od czerwca 2016 r. w oparciu o oświadczenia o dochodach za rok 2015.

Jednocześnie sąd nie uczynił podstawą dokonywanych ustaleń tych wypowiedzi świadków, w których wyrażali oni swoje oceny odnoszące się choćby do charakteru świadczeń przewidzianych w zakładowym funduszu świadczeń

socjalnych, a także w tym zakresie, w którym były one sprzeczne z okolicznościami wynikającymi z dokumentów, takich jak procedury przyznawania świadczeń, w których opisano zasady rozdziału świadczeń i charakter tychże świadczeń. Bez znaczenia pozostałyby twierdzenia G. J. i J. J. o stosowaniu kryterium socjalnego przez odwołującą przy przyznawaniu zapomogi zwykłej, a także to, że zasady przyznawania świadczeń były wynikiem uzgodnień ze związkami zawodowymi.

Sąd uznał za wiarygodny dowód z przesłuchania ubezpieczonego J. L.. Ubezpieczony potwierdził, iż w 2016 r. był zatrudniony w odwołującej spółce i otrzymywał świadczenie wypłacane z ZFŚS. Ubezpieczony nie pamiętał jednak czy składał wniosek o przyznanie świadczenia.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał odwołanie za bezzasadne.

Na wstępie sąd I instancji wskazywał, że zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r., poz. 1009), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a, a więc między innymi pracowników, stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12 (zastrzeżenia nie mają znaczenia w sprawie).

Stosownie do treści art. 20 ust. 1 w/w ustawy, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz ubezpieczenie wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenia rentowe, z zastrzeżeniem ust. 2 i ust. 3 (zastrzeżenia nie mają znaczenia w sprawie).

Art. 4 pkt 9 ustawy jako przychód definiuje: przychody w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy.

Na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1128), za przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych.

Zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1285), do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tych osób, z tym, że podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne pomniejsza się o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe finansowanych przez ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, potrąconych przez płatników ze środków ubezpieczonego, zgodnie z przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 81 ust. 6 ustawy).

Zgodnie z art. 79 ust. 1 ustawy składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 9% podstawy wymiaru (powołane w przepisie zastrzeżenia nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy).

Sąd I instancji podkreślał, że przedmiotem sporu w sprawie było to, czy kwoty przypisane ubezpieczonemu jako przychody wskazane w części rozstrzygającej decyzji stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne

i ubezpieczenie zdrowotne i czy w związku z tym prawidłowo do podstawy wymiaru składek w spornym okresie doliczono kwoty odzwierciedlające wartość uzyskanych przez ubezpieczonego świadczeń finansowanych z ZFŚS.

Poza sporem pozostaje, że ubezpieczony jest od 6 września 1982 r. pracownikiem odwołującej zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy.

Świadczenia przyznane i wypłacone przez odwołującą pracownikom, w tym osobie ubezpieczonej, z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w postaci zapomogi zwykłej stanowiły przychód w rozumieniu wyżej cytowanych przepisów. To, że świadczenia pieniężne stanowią przychód nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości, skoro niewątpliwie świadczenia pieniężne są elementem przychodu ze stosunku pracy, stosownie do treści art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Jak wynika wprost z treści art. 12 powołanej ustawy, za przychody ze stosunku pracy uznaje się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne z tym związane. Skoro zatem sporne kwoty stanowią, w świetle powyższego, przychód w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w następnej kolejności należało ustalić, czy kwoty te podlegają wyłączeniu z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne osoby ubezpieczonej.

Stosownie do treści § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 1949), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągany przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, z zastrzeżeniem art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych.

§2 ust. 1 rozporządzenia zawiera zamknięty katalog wyłączeń określonych przychodów z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. W pkt 19 wskazano, że nie stanowią podstawy wymiaru składek świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z kolei w punkcie 22, że nie stanowią podstawy wymiaru składek zapomogi losowe w przypadku klęsk żywiołowych, indywidualnych zdarzeń losowych lub długotrwałej choroby.

Sąd I instancji określił także, jakie warunki musi spełniać świadczenie, by mogło być uznane za przeznaczone na cele socjalne.

Zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2022 r., poz. 923), działalność socjalną stanowią: usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, klubach dziecięcych, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową.

Powyższy przepis zawiera definicję legalną działalności socjalnej pracodawcy, która może być finansowana ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, przy czym jest to definicja węższa, aniżeli zawarta w art. 16 Kodeksu pracy, w którym wskazano, że pracodawca, stosownie do możliwości i warunków, zaspokaja socjalne, bytowe i kulturalne potrzeby swoich pracowników. Oznacza to, że tylko formy działalności socjalnej wymienione w ustawie mogą być finansowane ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych (vide: Katarzyna Piecyk, Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych, Wolters Kluwer sp. z o.o., Warszawa 2011).

Definicja ta sugeruje, że sfinansowanie wymienionej powyżej działalności ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych oznacza, że sfinansowanie to mieści się w pojęciu celów socjalnych. Wniosek taki jednak nie jest trafny, bowiem dla uznania, że określone świadczenie ma charakter socjalny niezbędne jest także przestrzeganie pozostałych przepisów ustawy, w tym art. 8 ust. 1 i 2 oraz regulaminu zakładowego funduszu świadczeń socjalnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 16 września 2009 r., I UK 121/09 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2012 r., I UK 140/12).

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy, przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Ust. 2 wskazuje, że zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulamin taki stanowi źródło prawa pracy (art. 9 § 1 k.p.) i jego przestrzeganie należy do obowiązków pracodawcy jako dysponenta środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulamin jako źródło prawa pracy musi być oczywiście zgodny z przepisami powszechnie obowiązującymi, a zatem także z przepisami ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Spełnianie świadczeń z Funduszu stanowi realizację obowiązku zaspokajania socjalnych potrzeb pracownika, będącego jedną z podstawowych zasad prawa pracy i zarazem jednym z podstawowych obowiązków pracodawcy, jako strony stosunku pracy. Realizacja ta następuje ze specjalnie powołanego w tym celu Funduszu, tworzonego z odpisów od przeciętnych wynagrodzeń lokowanych na koncie bankowym, którego majątek ma odrębny byt od majątku samego pracodawcy i którym pracodawca bezpłatnie administruje oraz przyznaje świadczenia zgodnie z ustawą i regulaminem działalności socjalnej, a samo przekazanie środków na Fundusz i wydatkowanie tych środków podlega kontroli związkowej z możliwością wystąpienia na drogę sądową ze stosownymi roszczeniami.

Obowiązkową treść regulaminu stanowią postanowienia określające zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej oraz zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu.

Stosownie do § 2 ust. 1 pkt 22 w/w rozporządzenia, z podstawy wymiaru składek zusowskich ustawodawca wyłączył zapomogi losowe w przypadku klęsk żywiołowych, indywidualnych zdarzeń losowych lub długotrwałej choroby, niezależnie od ich wysokości i źródła ich finansowania. Odnosi się to również do w/w zapomóg przyznawanych zleceniobiorcom i członkom rad nadzorczych. Niewątpliwie do jednych z obowiązków pracodawcy, zgodnie z kodeksem pracy, należy w miarę możliwości i warunków - obowiązek zaspokajania potrzeb bytowych, socjalnych i kulturalnych pracowników. Ustawodawca w art. 94 pkt 8 k.p. nałożył na pracodawcę obowiązek zaspokajania potrzeb pracowników w miarę posiadanych środków socjalnych.

Obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników został warunkowo ujęty w ustawie z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Art. 1 ust. 1 ustawa z określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu. Zgromadzone środki winny być przeznaczone na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych. Art. 2 pkt 1 wskazanej powyżej ustawy zwraca uwagę na to, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno - oświatowej, sportowo - rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową.

Powyższa regulacja została stworzona po to, by nie dopuścić do zupełnej dowolności w omawianym zakresie. Jak wynika z tejże ustawy, pracodawcy są uprawnieni do dowolnej modyfikacji w prawie wewnątrzzakładowym (w układach zbiorowych pracy) obowiązków wynikających z ustawy, aby umożliwić im uzależnienie działalności socjalnej od posiadanych warunków i możliwości. Pracodawca nie ma zatem bezwzględnego obowiązku tworzenia zakładowego funduszu świadczeń socjalnych - a jedynie może go tworzyć w zależności od swoich możliwości, bowiem przepisy kodeksu jedynie postulują prowadzenie takiej działalności. Jednocześnie w zależności od wielkości pracodawcy oraz celu wypłaty - jak już wskazywano powyżej - inne są kryteria i zasady rozdysponowania środków z tworzonych funduszy. Zatem, wprowadzając ustawodawca nie określił szczegółowo zasad regulujących sposób rozdysponowania środków z funduszu, jednakże w treści art. 8 ust. 1 ustawy o ZFŚS określił jedną podstawową zasadę, która stanowi bazę do dokonywania dalszych, bardziej szczegółowych ustaleń, co oznacza, że przyznawanie świadczeń z funduszu w postaci dopłat powinno uwzględnić ustalone w tym przepisie kryterium. Ustawa nie nakazuje bowiem pracodawcy formułowania określonych kryteriów i nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu, pozostawiając te kwestie jego dobrowolnej decyzji, jednak stawia wymóg uzależniania przyznawania świadczeń z

funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Zgodnie bowiem z intencją ustawodawcy, zakładowy fundusz świadczeń socjalnych jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest finansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin. Fundusz świadczeń socjalnych ma być instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin oraz być wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy.

W przedmiotowej sprawie bezsporne jest źródło finansowania przyznanych świadczeń, bowiem pochodziło ze środków zgromadzonych w Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych. Organ rentowy kwestionował jednak sposób przyznawania tychże świadczeń, mianowicie, że były one przyznawane z pominięciem kryterium socjalnego, tj. bez analizy sytuacji materialnej i życiowej poszczególnych pracowników. Sąd miał zatem za zadanie ocenić, czy świadczenia wypłacane przez płatnika z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych były w ogóle świadczeniem o charakterze socjalnym, a tym samym, czy były wypłacane na podstawie kryterium socjalnego i dlatego mogą zostać wyłączone z podstawy wymiaru składek.

W regulaminach dotyczących wypłaty świadczeń z ZFŚS obowiązujących u odwołującej w spornym okresie, w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia sprawy, wskazano, że środki Funduszu są przeznaczane na comiesięczne pieniężne świadczenie socjalne – tzw. zapomogę zwykłą dla uprawnionych pracowników w wysokości 90% Funduszu i zapomogi bezzwrotne – tzw. zapomogi losowe dla uprawnionych pracowników w wysokości 10% Funduszu.

Świadczenie wypłacone osobie ubezpieczonej zostało zatem przewidziane w regulaminach jako świadczenie socjalne. Sam jednak fakt, że sporne świadczenie zostało przewidziane w Regulaminach Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych i mogło być tym samym wypłacone osobie ubezpieczonej nie oznacza, że miało ono charakter socjalny. Dla takiego stwierdzenia niezbędne jest bowiem, by świadczenie to zostało wypłacone zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

W okolicznościach sprawy – zdaniem sądu I instancji - nie sposób uznać, aby świadczenie wypłacone osobie ubezpieczonej miało charakter socjalny i tym samym, by można jego wartość wyłączyć z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

Przepisy w zakresie wydatkowania środków z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych należy interpretować ściśle (a nie rozszerzająco), albowiem przepis § 2 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (stanowiący, iż świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie stanowią podstawy wymiaru składek), stanowi wyjątek od zasady określonej w przepisach art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z § 1 wspomnianego rozporządzenia. Zgodnie bowiem z art. 18 ust. 1 ustawy - zasadą jest, iż podstawę wymiaru składek stanowi dochód wskazany w art. 4 pkt 9 tej ustawy, czyli dochód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Stosownie zaś do art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych - dochód, którego źródłem jest stosunek pracy, obejmuje - jak stanowi art. 12 ust. 1 tej ustawy - wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze lub ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń.

Podstawy wymiaru składek nie stanowią, w drodze wyjątku, jedynie pewne rodzaje dochodów, które - na podstawie upoważnienia z art. 21 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - określa wspomniane już rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Między innymi przepis § 2 pkt 19 tegoż rozporządzenia wyłącza z podstawy wymiaru składek przychody w postaci świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z powyższego wynika zatem, iż zasadniczo wszystkie wypłaty i świadczenia otrzymane przez pracownika od pracodawcy stanowią jego dochód, który stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, chyba że przepis szczególny wyłącza dany dochód z podstawy wymiaru składek. Przepisy ustanawiające takie wyłączenia należy jako wyjątki interpretować ściśle - w szczególności wspomniany § 2

pkt 19 rozporządzenia należy interpretować z uwzględnieniem podstawowej zasady zawartej w art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, rządzącej całością działalności socjalnej w rozumieniu art. 2 pkt 1 tej ustawy, zgodnie z którą do świadczeń socjalnych zalicza się jedynie świadczenia spełniające kryteria socjalne, do których należy sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracowników.

Nie zawsze bowiem fakt, iż świadczenie wypłacone jest z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych przesądza o tym, że ma ono charakter socjalny.

Definicja „działalności socjalnej” daje pracodawcy możliwość zakupu ze środków funduszu między innymi bonów towarowych czy też przyznawania świadczeń pieniężnych z okazji świąt Bożego Narodzenia, czy Wielkanocy z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie, a także przyznawanie dopłat do urlopu wypoczynkowego. Jednak warunkiem umożliwiającym przyznanie świadczeń socjalnych jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania, a także przyznanie jej w oparciu o kryterium socjalne. Pracodawca gospodaruje środkami funduszu, dokonuje bowiem podziału środków funduszu na poszczególne rodzaje działalności socjalnej i przyznaje poszczególnym uprawnionym świadczenia finansowane z funduszu na zasadach określonych w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z funduszu mogą być finansowane tylko te rodzaje działalności socjalnej, które są objęte ustawową definicją pojęcia „działalność socjalna”, a wspomniana swoboda regulacji w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń jest ograniczona ustanowioną przez ustawodawcę w art. 8 ust. 1 ustawy ogólną zasadą, że przyznawanie tych świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Tym samym pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem o zakładowym funduszu zakładowej działalności socjalnej, którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, to jest uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2001 r., I PKN 579/00). Analiza zachowania pracodawcy realizującego cele socjalne powinna zatem uwzględniać nie tylko obowiązujące w tym względzie przepisy prawa, ale i również okoliczności faktyczne towarzyszące ustalaniu sposobów dysponowania środkami z funduszu socjalnego.

Sąd Najwyższy w wyroku z 6 lutego 2008 r. (II PK 156/07) wskazywał między innymi, że możliwe jest przyjęcie średniego dochodu na członka rodziny jako usprawiedliwionego kryterium oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby ubiegającej się o przyznanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokości dopłat z funduszu świadczeń socjalnych, bo jest to obiektywnie czytelny i miarodajny sposób oceny zasadności ubiegania się o świadczenia z tego funduszu. Sąd Najwyższy podkreślił, że podstawowa zasada dysponowania środkami funduszu została określona w art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Zasada ta stanowi, że przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Nie ma w tym zakresie wyjątków. Nawet regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może zmienić tej zasady.

Odwołująca argumentowała, że zapomoga zwykła przeznaczona na cele socjalne, była finansowana w ramach środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Ponadto płatnik składek zastosował kryterium socjalne przy przyznawaniu zapomogi zwykłej ustalając w sposób bardzo szczegółowy – na podstawie składanego oświadczenia – wysokość dochodu przypadającego na członka rodziny pracownika przy uwzględnieniu wszystkich członków rodziny pracownika i ich dochodów, kwoty przyznanych świadczeń były zróżnicowane, zależne od progu dochodowego ustalonego w Regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Zatem świadczenie wypłacone osobie ubezpieczonej miało charakter socjalny i tym samym należy jego wartość wyliczyć z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Jednocześnie odwołująca akcentowała, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, to do płatnika składek należy dobór instrumentów, za pomocą których będzie weryfikował sytuację życiową i materialną pracownika, a w sprawie takim instrumentem były oświadczenia o dochodach na

członka rodziny składane przez każdego uprawnionego, co wynikało wprost z Regulaminów Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych obowiązujących u odwołującej.

Sąd Okręgowy w pełni aprobował pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z 8 stycznia 2014 r. (I UK 202/13), że właściwym odzwierciedleniem sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika jest wysokość dochodu przypadającego na członka jego rodziny. Ta wartość uwzględnia liczbę pozostających na jego utrzymaniu osób, uzyskiwanie przez pracownika dochodów z innych źródeł, wysokość przychodów osiąganych przez pozostałych członków rodziny, a więc konkretną jego i jego rodziny sytuację życiową. Dodatkowo może być przyjęte kryterium obrazujące szczególne wypadki niedostatku lub innych szczególnych okoliczności wymagających pomocy socjalnej

Na wysokość wypłat z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych niewątpliwie wpływa sytuacja życiowa, rodzinna i majątkowa pracownika. Kryteria te odnoszą się do konkretnej jednostki. Stan rodzinny i materialny, jak i układ zdarzeń losowych są immanentnie powiązane z konkretną jednostką i jej rodziną.

Sytuacja życiowa ma charakter zmienny i w różnych momentach życia może kształtować się odmiennie. Uznaje się, że ma ona charakter nagły i z reguły przemijający. Trudniejsza i gorsza sytuacja w pewnych okresach życia może być związana z chorobą, śmiercią członka rodziny, utratą mieszkania itp. Sytuacja rodzinna ma już charakter bardziej stały, ponieważ dotyczy ona liczby członków rodziny, a w szczególności prowadzenia wspólnego gospodarstwa. Zaś sytuacja materialna dotyczy posiadanych zasobów finansowych, a więc środków finansowych przypadających na jednego członka rodziny. Istotny jest związek przyczynowy pomiędzy określoną sytuacją rodzinną, życiową i materialną beneficjenta świadczenia a przyznanym mu świadczeniem socjalnym. Przy czym, co istotne, o socjalnym charakterze świadczenia nie świadczy jego wysokość, lecz kryteria jego przyznania. W konsekwencji, zróżnicowanie świadczeń musi odzwierciedlać rzeczywistą sytuację życiową uprawnionego pracownika.

Ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie wskazuje metod ustalania sytuacji socjalnej pracownika. Pracodawca może i powinien w regulaminie funduszu dokładnie wskazać, jakie dokumenty złożone przez osobę uprawnioną powinny dokumentować jego prawo do określonego świadczenia. Informacje podane przez pracownika posłużą ustaleniu wysokości dofinansowania z Funduszu.

Sąd I instancji podzielił pogląd odwołującej, że nie ma ustawowego wymogu składania wniosku o świadczenie socjalne. Jak słusznie zauważył Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 17 maja 2013 r. (III AUa 1805/12) błędne jest twierdzenie, iż świadczenia z funduszu świadczeń socjalnych mogą być wypłacane wyłącznie na wniosek pracownika. Nic nie stoi na przeszkodzie, aby pracodawca uruchomił środki z funduszu bez wniosku pracownika. Wnioski mogą być również dorozumiane. Można postanowić, że oświadczenie pracownika o dochodach na członka rodziny stanowi automatycznie wniosek o świadczenie socjalne. Należy zgodzić się z poglądem, że pracodawca ma swobodę w doborze instrumentów, przy pomocy których ustali położenie socjalne uprawnionych.

Podstawowa zasada korzystania ze środków Funduszu, która została określona w art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, oznacza, że przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z Funduszu winno być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z Funduszu. Pomijając jednakże kryterium w postaci analizy sytuacji życiowej pracownika Sąd podkreślał, co wydaje się być najistotniejsze dla niniejszej sprawy, że odwołująca wypłacała w 2016 r. wobec 80% pracowników co miesiąc świadczenie nazwane „zapomogą zwykłą” łącznie z wynagrodzeniem na podstawie oświadczenia dochodowego składanego przez nich raz do roku. Określenie wypłacanego świadczenia jako zapomogi ma, zdaniem odwołującej, przesądzać o tym, że było to świadczenie socjalne. Uwzględniając jednak to, czym w istocie, w znaczeniu prawnym i językowym jest zapomoga, zapatrywania odwołującej w tej kwestii nie sposób zaakceptować.

Jak wynika z istoty zapomogi jest to niewątpliwie świadczenie doraźne, a więc z uwagi na jego istotę należy przyjąć konieczność istnienia konkretnego zdarzenia powodującego znalezienie się w „trudnej sytuacji materialnej”. Warunkiem zatem przyznania świadczenia w postaci zapomogi socjalnej jest zaistnienie przejściowo, a nie trwale trudnej sytuacji materialnej nie zważając na aktualną sytuację materialną uzasadniającą przyznanie pracownikowi zapomogi. Należy zwrócić uwagę, że istotą zapomogi jest finansowe wsparcie pracownika, który niespodziewanie i

przejściowo popada w „trudną sytuację materialną” i z tego właśnie powodu potrzebuje szybkiej i doraźnej pomocy (finansowego wsparcia). Omawiany rodzaj pomocy materialnej adresowany winien zatem być wyłącznie do tych pracowników, którzy z uwagi na istnienie nagłego zdarzenia losowego wymagają krótkotrwale (przejściowo) pomocy pieniężnej. Objęcie każdego niemalże pracownika „stałą” pomocą materialną (w formie comiesięcznej zapomogi zwykłej) niweczy sens takowej pomocy i nie może zasługiwać na aprobatę. Zapomoga stanowi jednorazową, doraźną i bezzwrotną pomoc materialną, udzieloną w związku z sytuacją o charakterze losowym. Zapomoga ze swojej istoty winna być przyznawana jeden raz w ciągu roku, a nie co miesiąc na podstawie rocznego oświadczenia dochodowego, albowiem sytuacja pracownika w ciągu roku mogła ulec zmianie wielokrotnie w zakresie liczby członków jego rodziny, dodatkowych źródeł dochody czy stanu majątkowego. Bez wpływu na przyznanie świadczenia pozostawała też okoliczność pozostawania współmałżonka w zatrudnieniu lub posiadanie samochodu. Wiedza w tym zakresie nie przekładała się na wysokość świadczeń faktycznie przyznawanych.

Zaznaczano, że nie ma powszechnej definicji zapomogi. Ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie definiuje pojęcia zapomogi losowej czy socjalnej – zwykłej. Również odwołująca nie zdefiniowała świadczenia pieniężnego – zapomogi zwykłej w regulaminach obowiązujących w spornym okresie. Określiła jedynie kwotę zapomogi zwykłej w zależności od sytuacji materialnej pracownika i jej cykliczność – świadczenie comiesięczne, bez wskazania jednak okresu jej wypłaty, zarówno minimalnego, jak i maksymalnego. W regulaminach wskazała, że zapomoga zwykła będzie wypłacana aż do wyczerpania środków Funduszu. Nie określiła dokumentów, jakie należy dołączyć do „oświadczenia o wysokości dochodów na członka rodziny”, uzasadniających prośbę o to świadczenie. Natomiast zapomogę losową ograniczyła do świadczenia pieniężnego wypłacanego w przypadku długotrwałej choroby pracownika, małżonka lub jego dziecka oraz innego udokumentowanego zdarzenia losowego, wyliczając przykładowo: pożar, powódź, katastrofę budowlaną. Określiła, że wnioskujący o zapomogę losową w przypadku długotrwałej choroby potwierdza ją zaświadczeniem lekarskim lub drukiem L-4. Dlatego organ rentowy odnosząc się do definicji języka polskiego oraz doktryny orzecniczej w tym zakresie stwierdził, że zapomoga socjalna definiowana jest tam jako doraźna bezzwrotna pomoc finansowa udzielana osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej lub materialnej. Organ rentowy uznał, że warunkiem jej przyznania jest złożenie wniosku przez osobę uprawnioną do tej formy pomocy, w którym należy uzasadnić prośbę opisując sytuację losową, materialną.

Z językowej definicji - zapomoga jest formą doraźnej, bezzwrotnej pomocy, przyznawanej na wniosek osoby, która z przyczyn losowych przejściowo znalazł się w trudnej sytuacji materialnej. Do wniosku o przyznanie zapomogi należy załączyć dokumenty potwierdzające okoliczności, które stały się przyczyną znalezienia się w trudnej sytuacji materialnej oraz dokumenty potwierdzające sytuację materialną rodziny wnioskodawcy, a zatem ciężar dowodowy spoczywa na stronie, czyli wnioskującym o przyznanie zapomogi. W przypadku świadczenia o charakterze jednorazowym i doraźnym należy każdorazowo rozważyć następujące przesłanki:

- 1) losowy charakter zdarzenia będącego przyczyną pogorszenia się sytuacji materialnej,
- 2) znalezienie się w trudnej sytuacji materialnej,
- 3) przejściowy charakter znalezienia się w trudnej sytuacji materialnej.

Analizując w/w przesłanki, należy każdorazowo badać, czy między losowym zdarzeniem (tj. przyczyną) a znalezieniem się w trudnej sytuacji materialnej zachodzi związek przyczynowo-skutkowy oraz czy owo znalezienie w powyższej sytuacji ma charakter przejściowy. Jedynie, gdy przesłanki te zostaną spełnione łącznie, możliwe jest przyznanie zapomogi. Na ograniczenie tylko do przeszłości, zakresu czasowego branych pod uwagę konsekwencji losowego zdarzenia - ważne jest więc znalezienie się w trudnej sytuacji materialnej, które miało miejsce w wyniku wystąpienia losowego zdarzenia i którego rozmiar czy dotkliwość można ocenić w dniu wydawania decyzji o przyznaniu zapomogi. Nie można zaś brać pod uwagę przewidywanego, spodziewanego czy planowanego znalezienia się w trudnej sytuacji materialnej.

W przepisach brak definicji losowości a oznacza ono zdarzenie przyszłe, pozbawione cech pewności wystąpienia, powstałe bez wpływu ubezpieczającego lub innej osoby uprawnionej do ubezpieczenia. Tej definicji nie można przyjąć

bez zastrzeżeń - wszak przepis dotyczący zapomogi wskazuje, że można ją przyznać osobie, która znalazła się w trudnej sytuacji materialnej, a więc odnosi się do przeszłości, nie zaś do przyszłości. Zarówno losowe zdarzenie jak i przejściowe znalezienie się w trudnej sytuacji muszą być uprzednie w stosunku do złożenia wniosku. Określenie „losowy” można znaleźć również w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych. Tam odnosi się ono do zapomóg przyznanych w wyniku zaistnienia zdarzeń losowych. Ustawa ta nie podaje jednak definicji losowości. Należy je jednak rozumieć zgodnie ze znaczeniem, jakie ma ono w języku potocznym. Zdarzenia losowe mogą być spowodowane nie tylko działaniem sił przyrody, ale również działaniami ludzi, pod warunkiem jednak, że zachowane są przesłanki „losowości”, tzn. musi to być zdarzenie nieprzewidywalne, niezależnie od woli człowieka i nie do uniknięcia mimo zachowania należytej staranności”.

Słownik Języka Polskiego PWN „losowy” określa jako „zależny od losu - kolei, wydarzeń życia, dotyczący tego losu”, a przy sformułowaniu „wypadek losowy” podaje „niepowodzenie, nieszczęście traktowane w prawie jako zależne od siły wyższej”.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy odniósł się również do art. 21 ust. 1 pkt 26 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, zgodnie z którym wolne od podatku dochodowego są zapomogi otrzymane w przypadku indywidualnych zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych, długotrwałej choroby lub śmierci - do wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 2280 zł, z zastrzeżeniem pkt 40 i 79 (w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie).

W art. 2 pkt 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych definiując świadczenie socjalne wskazuje się na możliwość pomocy materialno-finansowej, nie precyzując, w jakiej formie ma być udzielana.

T. N. w Komentarzu do art. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (2011) wskazuje, że zgodnie ze Słownikiem Języka Polskiego (pod red. M. Szymczaka, Warszawa 1989) przez zapomogę należy rozumieć bezzwrotną pomoc finansową udzieloną komuś. Co do zasady zapomoga, bez względu na jej wysokość, nie jest wynagrodzeniem. Uważa się, że jest ona szczególnym świadczeniem, mającym charakter doraźnej pomocy, bezzwrotnej materialnej pomocy, przyznawanej w wypadkach losowych, niezależnych od danej osoby, powodujących zdecydowanie pogorszenie jej sytuacji dochodowej (życiowej, rodzinnej, materialnej). W praktyce okolicznościami uzasadniającymi przyznanie zapomogi losowej są: pożar, powódź, kradzież, wypadek, zalanie mieszkania, ciężka choroba, śmierć członka rodziny. Pod pojęciem zdarzenia losowego rozumie się zdarzenie nieprzewidywalne, niezależne od woli człowieka i niemożliwe do uniknięcia mimo zachowania należytej staranności (zob. interpretacja Izby Skarbowej w K. z 27 maja 2008 r., (...) – 409/08/MK)”.

Ł. C. w Komentarzu do art. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (2015) wskazuje, że według Słownika Języka Polskiego zapomoga to pomoc finansowa udzielana bezzwrotnie osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej, losowej; wsparcie, zasiłek. Bezsprzecznie o kwalifikacji danej pomocy materialnej jako zapomogi decyduje przyczyna udzielania takiej pomocy. Zapomoga to pomoc udzielana z powodu indywidualnych zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych, długotrwałej choroby i śmierci. Zapomogą jest również pomoc udzielana ze względu na trudną sytuację materialną. Zapomogą nie jest pomoc udzielana z innych powodów, np. z powodu zwiększonych wydatków w okresie świąt. Dla zapomogi istotna jest przyczyna, z jakiej jest przyznawana, a nie cel, na jaki zostanie przeznaczona. Oznacza to w szczególności, że pracodawca nie ma obowiązku badania sposobu wydania zapomogi. Obowiązkiem pracodawcy jest bowiem jedynie ustalenie takiej szczególnej sytuacji życiowej lub materialnej lub materialno-rodzinnej, która uzasadnia przyznanie zapomogi. Sposób wydatkowania zapomogi nie dyskwalifikuje również zwolnienia z podatku dochodowego oraz wyłączenia z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Pomoc materialna – rzeczowa lub finansowa może mieć trójką postać:

- zapomogi losowej (indywidualne zdarzenia losowe, klęska żywiołowa, długotrwała choroba, śmierć);
- zapomogi socjalnej (trudna sytuacja materialna lub materialno-życiowa) oraz

- pomocy okolicznościowej (najczęściej z okazji świąt).

Pod pojęciem zapomoga rozumie się bezzwrotną pomoc finansową, a także pomoc materialną, wspomóżenie, zasiłek, subsydlum, wsparcie (zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w B. z 21 lipca 2010 r., (...)/Bk 291/10).

Rozróżniając pojęcia zapomoga losowa i zapomoga socjalna Sąd Okręgowy podkreślał, że zapomoga losowa to jednorazowe świadczenie, choć może jednak być przyznana pracownikowi więcej niż jeden raz, który z przyczyn losowych znalazł się w trudnej sytuacji finansowej i życiowej. Za indywidualne zdarzenie losowe uważa się nagłe, niespodziewane, pojedyncze zdarzenia wywołane przyczynami zewnętrznymi, których nie można przewidzieć, a które są niezależne od człowieka, np. kradzieże, włamania, zniszczenia domu spowodowane zalaniem lub pożarem, nieszczęśliwe wypadki, przewlekła choroba w rodzinie, śmierć członka rodziny. Przyczyną może być zatem klęska żywiołowa, zdarzenie w rodzinie pracownika, np. choroba kogoś bliskiego, bądź inne zdarzenie, które stawia go w wyjątkowo trudnej sytuacji. Z kolei zapomoga socjalna, w okolicznościach sprawy nazwana zapomogą zwykłą, to świadczenie przyznawane w trudnej sytuacji materialnej czy materialno-życiowej. Przyznaje się więc ją w przypadku, kiedy pracownikowi pogorszył się status materialny, np. utrata pracy przez współmałżonka. Uprawniony do zapomogi zwykłej powinien zatem opisać swoją sytuację materialną czy materialno-życiową.

Ł. C. w Komentarzu do art. 8 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (2015) wskazuje, że regulamin może przewidywać pewne zautomatyzowanie przyznawania świadczeń. Rozumiem przez to sytuację, w której świadczenia są rozdzielane na podstawie porównania danych liczbowych z niewielkim udziałem pracodawcy (pracownik odpowiedzialny za sprawy funduszu wprowadza dane do arkusza kalkulacyjnego) lub wręcz żadnym (program komputerowy sam porównuje dane liczbowe i przyporządkowuje kwoty świadczeń do poszczególnych pracowników). Dotyczy to świadczeń, w odniesieniu, do których regulamin przewiduje tzw. widełki kwotowe dochodu pracownika lub dochodu na członka rodziny. Wpłata takich świadczeń w istocie sprowadza się do przyporządkowania pracownika do poszczególnego progu kwotowego i przyporządkowania stosownej kwoty świadczenia. Zastosowanie takiego zautomatyzowanego rozdziału świadczeń może mieć miejsce wobec tych świadczeń, których kryteria przyznania nie wymagają oceny, a sprowadzają się do porównania wartości liczbowych. W szczególności dotyczy to kryterium sytuacji materialnej, czyli przyporządkowania dochodu do właściwego progu oraz kryterium sytuacji rodzinnej, czyli przyporządkowania liczby świadczeń do liczby członków rodziny. O stosowaniu zautomatyzowanych procedur nie może być mowy w odniesieniu do świadczeń przyznawanych w oparciu o kryterium życiowe. Ocena takiego kryterium ma charakter subiektywny i niewymierny, stąd konieczny jest udział osoby lub osób ze strony pracodawcy dokonujących oceny takiego kryterium. Jeśli weźmie się to pod uwagę, świadczeniami, które nie mogą być przyznawane w takim trybie, są pomoc materialna rzeczowa lub finansowa oraz zwrotna lub bezzwrotna pomoc na cele mieszkaniowe.

Przenosząc powyższe rozważania na kanwę stanu faktycznego niniejszej sprawy wskazywano, iż zapomóg zwykłych wypłacanych pracownikom w odwołującej spółce co miesiąc wyłącznie na podstawie kryterium dochodu na członka rodziny wykazanego w oświadczeniu dochodowym składanym raz do roku nie można uznać za świadczenia socjalne. Miało ono charakter stały i wypłacane było łącznie z wynagrodzeniem. Jak wynika z zeznań stron przesłuchanych w innych sprawach dotyczących odwołującej, spornego rodzaju świadczenia i innych pracowników odwołującej, pracownicy ci traktowali sumy wypłacane z ZFSSS jako dodatek do wynagrodzenia, czy nawet po prostu jako jego część. Wskazać ponownie należy, że zapomoga nie jest ze swej istoty świadczeniem stałym, wypłacanym cyklicznie a jednorazowym, doraźnym przyznawanym w razie wystąpienia sytuacji losowej, która doprowadziła w danym momencie do pogorszenia sytuacji życiowej wnioskodawcy.

Sąd I instancji nie podzielił poglądu odwołującej, że w przypadku świadczenia pieniężnego nazwanego zapomogą zwykłą ocena sytuacji socjalnej pracowników nawiązująca wyłącznie do dochodu przypadającego na członków ich rodzin za poprzedni rok kalendarzowy, jest właściwa i prawidłowa. Niewątpliwie liczba członków najbliższej rodziny pracownika koresponduje z sytuacją życiową i rodzinną pracownika. Odwołująca miała również wiedzę odnośnie daty zatrudnienia danego pracownika i wymiaru czasu pracy. Jednakże w realiach sprawy trudno dopatrzeć się tego, aby odwołująca badała sytuacje materialne czy materialno-życiowe pracowników pod kątem pogorszenia ich

statusu materialnego, skoro weryfikowała oświadczenia za poprzedni rok kalendarzowy i tylko raz do roku. Nie mogła mieć zatem wiedzy o aktualnej, trudnej, czy gorszej sytuacji pracowników. Trudno dostrzec relację czasową między złożonymi oświadczeniami a wypłatami zapomóg zwykłych z powodu trudnej (złej) sytuacji materialnej czy materialno-życiowej. Zauważyć choćby należy, że zapomogi zwykłe w okresie od stycznia 2016 r. do maja 2016 r. wypłacane były w oparciu o oświadczenia zawierające dane dotyczące wysokości dochodu na członka rodziny z roku 2014.

Rację ma organ rentowy, że ustawodawca nie wprowadził instytucji zapomogi zwykłej jako formy stałego, comiesięcznego i powszechnego wsparcia pracowników z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Przyznanie świadczenia socjalnego oraz jego wysokość winna być uzależniona od spełnienia przez osobę uprawnioną kryteriów socjalnych. Pracodawca nie może w dowolny sposób rozporządzać świadczeniami, ponieważ kryteria ich przyznawania uregulowane są ustawą o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

O przyznaniu zapomogi zwykłej powinna decydować trudna (zła) kondycja materialna pracownika i jego rodziny. Przyznaje się ją w przypadku, kiedy pracownikowi pogorszył się status materialny, np. współmałżonek stracił pracę, pracownik samotnie wychowuje dzieci, dochód na członka rodziny nie pozwala na godne życie (np. rodziny wielodzietnej). Trudno też sobie wyobrazić, że niemal wszystkim pracownikom odwołującej w tym samym czasie pogorszył się status materialny i ich sytuacja życiowa, której nie dokumentowali w żaden inny sposób niż oświadczeniami o dochodzie rodziny. Odwołująca każdorazowo doręczała pracownikom druk „oświadczenia o wysokości dochodów na członka rodziny”. Przypominała im o konieczności złożenia tych oświadczeń. Samo złożenie oświadczenia przez pracownika z „automatu” uruchamiało wypłatę dla niego zapomogi zwykłej wraz z wynagrodzeniem za pracę. Odwołująca w żaden sposób nie limitowała częstotliwości otrzymywania przez poszczególnych pracowników zapomogi zwykłej. Z zapomogi zwykłej uczyniła zatem formę stałego, comiesięcznego i powszechnego przychodu pracowników.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego i jednolitym stanowiskiem doktryny prawa ubezpieczeń społecznych, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 listopada 1999 r., II UKN 187/99; z 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04; z 8 kwietnia 2009 r., II UK 346/08), co oznacza w zasadzie prymat dyrektyw wykładni językowej w odniesieniu do pozostałych metod wykładni, w tym wykładni systemowej i wykładni historycznej lub celowościowej (por. także wyrok Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2008 r., II UK 315/07).

W świetle powyżej przedstawionych regulacji żadnego znaczenia nie ma – w uznaniu Sądu I instancji - podnoszona przez odwołującą okoliczność, że sposób rozdziału środków Funduszu był akceptowany przez wszystkich pracowników i działające u niej związki zawodowe. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przepisy należy bowiem stosować ściśle, zgodnie z ich brzmieniem, bez możliwości uwzględniania klauzul generalnych, względów słuszności itp. Irrelevantne dla rozstrzygnięcia sprawy pozostawały zatem okoliczności związane z tworzeniem regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, w tym te dotyczące stanowiska organizacji związkowych. Po pierwsze przedmiot sprawy koncentrował się wokół tego, czy odwołująca prawidłowo wydatkowała środki z Funduszu, a nie wokół trybu tworzenia regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Po wtóre stronami postępowania nie były organizacje związkowe, a wyłącznie odwołująca, ubezpieczony i organ rentowy. To zaś na odwołującej jako płatniku składek, a nie na innych podmiotach, spoczywa obowiązek obliczania, potrącania z dochodów ubezpieczonych, rozliczania oraz opłacania należnych składek za każdy miesiąc kalendarzowy, według zasad wynikających z przepisów ustawy (art. 46 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). To zatem wyłącznie odwołująca jako płatnik składek ponosi odpowiedzialność za prawidłowość działań podejmowanych w sprawach dotyczących ubezpieczeń społecznych i bez znaczenia w tej kwestii pozostaje stanowisko organizacji związkowych odnoszące się do zasad dystrybucji środków z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.

Reasumując, odwołująca dokonała podziału świadczeń z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych na rzecz pracowników z naruszeniem ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Stąd sporne świadczenie zostało wypłacone osobie ubezpieczonej wprawdzie z Funduszu Świadczeń Socjalnych, lecz nie na warunkach wynikających

z art. 8 ust. 1 ustawy. Stąd nie może ono zostać uznane za świadczenie finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. Świadczenie to stanowiło bowiem w istocie dodatek do wynagrodzenia bez jakiegokolwiek podłoża socjalnego.

W realiach sprawy nie zaakceptowano poglądu odwołującej, że sporne świadczenie z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych przyznawane było pracownikom w sposób odpowiadający wymogom ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Świadczenie to nie było w ogóle świadczeniem socjalnym już ze względu na jego charakter (a nie nazwę).

Wliczenie dokonanych wypłat do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe sprawia w konsekwencji, że podlegają one wliczeniu także do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne (art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych).

Reasumując, zdaniem sądu I instancji, odwołująca spółka przydzielała sporne świadczenia co miesiąc wszystkim pracownikom, bez względu na szczególne zdarzenia losowe czy szczególnie trudną sytuację materialną, nie kierując się również sytuacją życiową, rodzinną i materialną pracownika, a więc przyznała sporne świadczenia z naruszeniem art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, przez co w sensie prawnym nie są one świadczeniem socjalnym, a jeżeli tak, nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych. Powyższe powoduje, że otrzymane przez ubezpieczonego J. L. świadczenia – „zapomoga zwykła” - w okresie od stycznia do grudnia 2016 r., należy ocenić, jako świadczenie dodatkowe pracodawcy, a nie świadczenie z funduszu świadczeń socjalnych. Wypłatę tych świadczeń należy, więc uznać za przychód, który stanowi podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Mając na uwadze powyższe, Sąd, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie, o czym orzeczono w punkcie 1 wyroku.

O kosztach Sąd orzekł w punkcie 2 wyroku na podstawie art. 98 § 1, 3 i 4 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 2 pkt 1 i § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 265), zasądzając je od odwołującej jako przegrywającej sprawę w całości, w wysokości ustalonej stosownie do wartości przedmiotu sporu, to jest różnicy pomiędzy wysokością składek należnych od odwołującej pozwanemu w związku z ustaleniem nowej podstawy wymiaru składek, a składkami przez nią odprowadzonymi (471 zł), co oznaczało, że pozwanemu należało przyznać 90 zł.

Apelację od wyroku wywiodła odwołująca spółka, zaskarżając go w całości zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.

1) Art. 2 pkt 1 i art. 8 ust 1 i 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. 2019 poz. 1352) poprzez ich całkowicie błędną wykładnię i przyjęcie, że przyznawana przez odwołującego tzw. zapomoga zwykła finansowana ze środków Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych nie ma charakteru socjalnego w rozumieniu ww. przepisów ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, gdyż:

a) ocena sytuacji socjalnej nie może być dokonywana na podstawie kryterium dochodu na członka rodziny, podczas gdy zgodnie z utrwalonym w tym zakresie orzecznictwem Sądu Najwyższego i sądów powszechnych „właściwym odzwierciedleniem sytuacji majątkowej, rodzinnej i finansowej (...) jest wysokość dochodu przypadającego na członka jego rodziny. Ta wartość uwzględnia liczbę pozostających na jego utrzymaniu osób, uzyskiwanie przez pracownika dochodów z innych źródeł, wysokość przychodów osiąganych przez pozostałych członków rodziny, a więc konkretną jego i jego rodziny sytuację życiową” (wyrok Sąd Najwyższy z dnia 8.01.2014 r, / UK 202/13, także wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 7.08.2014 r. III AUa 2028/13),

b) koniecznym kryterium decydującym, o tym, że dane świadczenie stanowi zapomogę zwykłą musi być pogorszenie się sytuacji materialnej pracowników i dokonanie przez odwołującego oceny, czy ta sytuacja pogorszyła się i z jakich przyczyn, następnie, że zapomoga ze swej istoty winna być przyznawana z uwagi na zaistnienie nagłego zdarzenia losowego, jeden raz w ciągu roku, a nie co miesiąc, na podstawie rocznego oświadczenia dochodowego, podczas gdy żaden przepis ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie ze związkami zawodowymi „swobodnie” decydują o rodzaju i wysokości określonych świadczeń socjalnych nie przewiduje takich kryterium i Sąd sam swoim uzasadnieniem stwierdza, że „zaznaczyć należy, że nie ma powszechnej definicji zapomogi. Ustawa o zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych nie definiuje pojęcia zapomogi losowej czy socjalnej zwykłej”,

c) „zapomoga nie jest ze swej istoty świadczeniem stałym, wypłacanym cyklicznie a jednorazowym, doraźnym (...)”, podczas gdy żaden przepis powszechnie obowiązujący nie zakazuje wypłaty świadczenia socjalnego co miesiąc i okoliczność ta nie może decydować o braku socjalnego charakteru takiego świadczenia,

2) § 2 ust 1 pkt 19 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (tekst jednolity Dz. U. 2017poz. 1949) poprzez jego niezastosowanie i uwzględnienie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne osoby ubezpieczonej za rok 2016 świadczenia finansowanego ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, podczas gdy z materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie wynika, że świadczenie tzw. zapomoga zwykła wypłacana przez odwołującego pracownikom spełnia wszystkie przesłanki świadczenia socjalnego wskazane w art. 2 pkt i art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

2. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.:

1) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

a) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału

dowodowego z uwagi na:

- przyjęcie przez Sąd, że wypłacane przez odwołującego świadczenie z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w postaci tzw. zapomogi zwykłej nie miało charakteru socjalnego, podczas gdy z materiału dowodowego w sprawie wynika, że:

- świadczenie to mieściło się w pojęciu działalności socjalnej, przez którą należy rozumieć m.in. udzielanie pomocy finansowej (art. 2 pkt 1 ustawy o ZFŚS) (co potwierdza treść Regulaminów ZFŚS obowiązujących u odwołującego, oświadczenie o dochodach składane przez osobę zainteresowaną, zeznania świadka W. D., zeznania G. J., J. J.) oraz

- przyznawanie ww. świadczenia oraz jego wysokość były uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu (art. 8 ust. 1 ustawy o ZFŚS), gdyż jako kryterium stosowane było u odwołującego dopuszczalne prawnie i obiektywne kryterium wysokości dochodu na członka rodziny weryfikowane na podstawie składanego przez pracownika „Oświadczenia o wysokości dochodu na członka rodziny” (i jego rocznego zeznania podatkowego) a także

- zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej pracodawca określał w regulaminie ustalonym z zakładowymi organizacjami związkowymi (art. 8 ust. 2 ustawy o ZFŚS),

- przyjęcie, że „odwołująca nie badała sytuacji socjalnej pracowników przy przyznawaniu świadczenia w postaci zapomogi zwykłej”, podczas gdy z materiału dowodowego (i także ustaleń Sądu zawartych dalej w uzasadnieniu) wynika, że:

- pracownicy składali „Oświadczenie o dochodach na członka rodziny”, czyli odwołująca ustalała kryterium socjalne na podstawie średniego dochodu na członka rodziny,
 - niezłożenie oświadczenia oznaczało utratę prawa do zapomogi zwykłej,
 - zadania Komisji Socjalnej wykonywali pracownicy działu kadr i płac oraz przedstawiciele związków zawodowych,
 - pracownicy tego działu dokonywali analizy oświadczeń zaszeregowania pracowników do odpowiednich progów dochodowych oraz „wyplacali” pracownikom comiesięczne świadczenia w odpowiednich kwotach,
 - weryfikacja wskazanego przez pracownika dochodu następowała poprzez okazanie rocznych zeznań podatkowych osób wskazanych w oświadczeniu,
- przyjęcie, że „odwołująca nie zdefiniowała świadczenia pieniężnego - zapomogi zwykłej w Regulaminach obowiązujących w spornym okresie” oraz „nie wskazała okresu jej wypłaty”, podczas gdy w obu Regulaminach, tj. z 2015 i 2016 w § 2 nad Tabelą nr 1, wskazano przedmiotową definicję określając: „wysokość udzielonej finansowej pomocy bezzwrotnej w związku z trudną sytuacją rodzinną, osobistą i materialną tzw. zapomoga zwykła - comiesięczne świadczenie socjalne”, i w tym samym paragrafie w pkt 1 wskazano okres jej wypłaty, tj. świadczenie socjalne - zapomoga zwykła „będzie wypłacane uprawnionym pracownikom wraz z wypłatą wynagrodzenia, począwszy od wypłaty za miesiąc marzec 2015 r. (za miesiąc kwiecień 2016 r.), aż do wyczerpania środków. W przypadku wyczerpania środków wypłaty zostaną wstrzymane”,
 - przyjęcie, że zapomoga zwykła miała charakter stały, podczas gdy faktycznie nie było to świadczenie „stałe”, gdyż jak wynika z Regulaminów ZFSS za 2015 i 2016 rok świadczenie to miało być wypłacone „do wyczerpania środków”,

b) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu w związku z brakiem zasad logicznego

rozumowania z uwagi na ich wzajemną sprzeczność, gdyż:

- Sąd I instancji w pełni zaaprobował powoływany przez odwołującego pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z 8.01.2014 r. I UK 202/13, że „właściwym odzwierciedleniem sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika jest wysokość dochodu przypadającego na członka jego rodziny” oraz podzielił pogląd odwołującego, że „nie ma ustawowego wymogu składania wniosku o świadczenie socjalne”, gdyż „nic nie stoi na przeszkodzie, aby pracodawca uruchomił środki z funduszu bez wniosku pracownika, wnioski mogą być również dorozumiane”, a mimo to przyjął, co przesądziło o wyniku sprawy, że wyodrębnienie uprawnionych do spornego świadczenia według kryterium dochodu na podstawie składanych przez nich oświadczeń nie uwzględnia socjalnego charakteru przyznanego im świadczenia, i ostatecznie nie podzielił poglądu odwołującego, że w przypadku zapomogi zwykłej ocena sytuacji pracowników nawiązująca wyłącznie do dochodu przypadającego na członków ich rodzin za poprzedni rok kalendarzowy jest właściwa i poprawna,
- Sąd zaznaczył również, iż ustawa nie wskazuje metod ustalania sytuacji socjalnej pracowników, a pracodawca może i powinien w regulaminie funduszu dokładnie wskazać, jakie dokumenty złożone przez osobę uprawnioną powinny dokumentować jego prawo do określonego świadczenia, czyli wynikałoby z tego, że odwołujący może dokonać wyboru - tak jak w stanie faktycznym sprawy (w ślad zresztą za orzeczeniem Sądu Najwyższego) - że będzie to średni dochód w rodzinie (na podstawie oświadczenia o dochodach opisanego w Regulaminie), tymczasem ostatecznie w ocenie Sądu oświadczenie o dochodach i kryterium dochodowe nie mogły stanowić o położeniu socjalnym pracowników,
- Sąd uznał, że „bez znaczenia pozostawały” twierdzenia G. J. i J. J. na okoliczności związane ze stosowaniem przez odwołującego kryterium socjalnego, tj. badania ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej, podczas gdy

w ocenie odwołującego „stosowanie kryterium socjalnego” jest okolicznością co do faktu, którą odwołujący musi wykazać w niniejszym postępowaniu jako fakt mający dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.).

c) niewyczerpujące zebranie w sprawie materiału dowodowego oraz niedokładne wyjaśnienie stanu faktycznego w sprawie, poprzez:

- pominięcie twierdzeń G. J., J. J. i W. D. złożonych na okoliczności związane z charakterem świadczeń przewidzianych w Regulaminach ZFŚS i ze stosowaniem przez odwołującego kryterium socjalnego, tj. badania sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników, z uwagi na uznanie tych zeznań wyłącznie za „oceny”, a nie zeznania co do faktów, oraz ich sprzeczność z okolicznościami wynikającymi z dokumentów, podczas gdy stosowanie kryterium socjalnego jest okolicznością co do faktu, gdyż to na stronie odwołującej leży ciężar udowodnienia faktów mających dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie (art. 227 k.p.c.), a tym samym okoliczności, że odwołujący badał indywidualnie sytuację życiową, rodzinną i materialną beneficjanta świadczenia - zapomogi zwykłej,

2) art. 327¹ § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania cywilnego poprzez brak wskazania w

uzasadnieniu wyroku przyczyn, dla których Sąd odmówił w części wiarygodności i mocy dowodowej zeznaniom świadków G. J., J. J. i W. D. w zakresie socjalnego charakteru zapomogi zwykłej.

W związku z powyższymi zarzutami apelujący wniósł o:

1. zmianę powyższego wyroku przez zmianę decyzji poprzez stwierdzenie, że w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne ww. osoby ubezpieczonego nie uwzględnia się zapomogi zwykłej jako świadczenia finansowanego ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w związku z czym podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne zgodna jest ze złożonymi przez płatnika składek deklaracjami znajdującymi się w aktach i systemie organu rentowego, a także zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego od organu rentowego na rzecz odwołującego według norm przepisanych, ewentualnie o:
2. uchylenie powyższego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi pierwszej instancji, albo
3. uchylenie powyższego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia bezpośrednio organowi rentowemu,
4. zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pozwany organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od odwołującej na rzecz pozwanego zwrotu kosztów zastępstwa prawnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja odwołującej okazała się zasadna i podlegała uwzględnieniu.

Oceniając ponownie materiał dowodowy zgromadzony w sprawie i dokonując jego subsumcji do przepisów prawa, Sąd Apelacyjny uznał za zasadne wydanie wyroku reformatoryjnego. Jakkolwiek bowiem Sąd I instancji, przeprowadził prawidłowo postępowanie dowodowe i dokonał trafnych ustaleń faktycznych, w oparciu o całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, przy niespornym stanie faktycznym, to jednak doszedł do błędnej oceny prawnej, że świadczenia przyznawane u płatnika składek w ramach środków zgromadzonych w zakładowym funduszu świadczeń socjalnych powinny być zaliczane do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne ubezpieczonego o którym mowa w zaskarżonej decyzji.

W pierwszej kolejności w ocenie Sądu Apelacyjnego należy wyjaśnić, że zasady ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 266, ze zm.), zaś odnośnie składek na ubezpieczenie zdrowotne wskazać trzeba, że zgodnie z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1398, ze zm.), do ustalenia podstawy wymiaru składek stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Z kolei zasady ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy systemowej, zaś odnośnie składek na ubezpieczenie zdrowotne wskazać trzeba, że na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy systemowej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, co wynika z art. 4 ust. 9 ustawy systemowej. Z mocy delegacji zawartej w art. 21 tej ustawy obowiązuje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 1949). W § 2 ust. 1 tego rozporządzenia wymieniono przychody, które nie stanowią podstawy wymiaru składek, w tym w punkcie 19 świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia i nie definiuje żadnych innych przesłanek.

Przypomnieć też wypada, że pracodawca gospodaruje środkami funduszu, dokonuje podziału środków funduszu na poszczególne rodzaje działalności socjalnej i przyznaje poszczególnym uprawnionym świadczenia finansowane z funduszu na zasadach określonych w regulaminie zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z funduszu mogą być finansowane tylko te rodzaje działalności socjalnej, które są objęte ustawową definicją pojęcia „działalność socjalna”. Swoboda regulacji w regulaminie zasad przyznawania indywidualnych świadczeń jest ograniczona ustanowioną przez ustawodawcę w art. 8 ust. 1 cyt. ustawy ogólną zasadą, że przyznawanie tych świadczeń ma być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Jeśli więc świadczenia pieniężne – zapomogi, finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tego przepisu. Wskazana podstawa materialnoprawna zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonuje zatem, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania.

Zgodnie z intencją ustawodawcy Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin. Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1070, ze zm.) określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, zwanego dalej „Funduszem”, i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych, ale przy założeniu, że fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie socjalny utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei, zasady gospodarowania funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia.

Ustawa o ZFŚS w art. 2 pkt 1 definiuje, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Zatem definicja działalności socjalnej daje pracodawcy możliwość wręczania ze środków funduszu, między innymi różnego rodzaju świadczeń zapomogowych. Warunkiem umożliwiającym ich przyznanie jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania, a więc w myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o ZFŚS, który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania

z Funduszu; Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Podkreślić przy tym trzeba, że ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o ZFŚS wyklucza bowiem tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z jej art. 8 ust. 1 - jest to przepis bezwzględnie obowiązujący.

Przywołane powyżej przepisy prawa świadczą, że przy wypłacaniu świadczeń z ZFŚS konieczne jest uwzględnianie sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej konkretnego beneficjenta, zaś w niniejszej sprawie płatnik obowiązkowi temu sprostał.

W ocenie Sądu Apelacyjnego przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że odwołująca spółka dokonywała podziału środków z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w postaci wypłat, tak zwanej zapomogi zwykłej, zgodnie z przepisami ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Przy przyznawaniu tego świadczenia uwzględniano bowiem sytuację życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych do korzystania z funduszu.

Jak wynika z niespornego stanu faktycznego, w Regulaminie odwołującej spółki z 2015r jak i z 18 kwietnia 2016 r. ustalono, że comiesięczne pieniężne świadczenie socjalne – tzw. zapomoga zwykła było wypłacane uprawnionym pracownikom wraz z wypłatą wynagrodzenia (§ 2 pkt 1 obu regulaminów).

Prawo do tego świadczenia mieli pracownicy, którzy złożyli w terminie do 23 marca 2015r. (§ 2 pkt 2 regulaminu na 2015r.) oraz do 10 maja 2016r. (§ 2 pkt 2 regulaminu na 2016r.) „Oświadczenie o wysokości dochodów na członka rodziny”. Osoba, która nie złożyła „Oświadczenia o wysokości dochodów na członka rodziny” lub złożyła je po terminie nie mogła korzystać ze świadczenia – tzw. zapomogi zwykłej. Uprawnionymi do występowania z wnioskiem o zapomogę bezzwrotną byli pracownicy, którzy udokumentowali dochody netto na jednego członka rodziny (pracownika, jego małżonka i dzieci). Weryfikacja dochodu następowała przez okazanie rocznych zeznań podatkowych osób wskazanych w oświadczeniu.

Wysokość tzw. zapomogi losowej była uzależniona od wysokości dochodu netto na osobę w rodzinie za poprzedni rok (tj. 2015) i określona była na rok 2016.

Zatem podstawą do uzyskania zapomogi było przede wszystkim złożenie oświadczenia o dochodach na członka rodziny. Na tej podstawie ustalane były progi dochodów (od I do IV) w celu naliczenia wysokości zapomogi (od 160,- zł do 80,- zł). W przypadku uzyskania przez pracownika dochodu na członka rodziny powyżej górnego progu dochodu określonego w IV progu dochodu na członka rodziny, skutkowało tym, że nie nabywał on prawa do zapomogi. Wysokość progów dochodowych jak i wysokość zapomogi w każdym z progów w obu regulaminach była na tym samym poziomie.

Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało zatem, że odwołująca spółka dokonywała podziału środków z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w postaci wypłat tak zwanej zapomogi zwykłej zgodnie z przepisami ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Przy przyznawaniu tego świadczenia uwzględniano bowiem sytuację życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych do korzystania z funduszu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, pobieranie od pracowników oświadczeń, w których dobrowolnie ujawniali oni wysokość dochodów przypadających na członka rodziny, było wystarczające, aby przyznawać środki z funduszu uprawnionym pracownikom. Wprowadzenie tych kryteriów nie doprowadziło do naruszenia zasad rozdzielania

środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, wskazanych w art. 8 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych.

Ustawodawca nie wskazuje wprawdzie dokładnie jakie kryterium należy przyjąć, aby w sposób pełny i zgodny z intencją ustawodawcy, wyrażoną w art. 8 ust. 1 ustawy o ZFŚS, badać sytuację życiową, materialną i finansową ubezpieczonego, to jednakże w jednolitym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który niejednokrotnie wypowiadał się w przedmiotowej kwestii, wskazuje się, że przy ocenie sytuacji materialnej pracownika należy brać pod uwagę m.in. dochody pracownika osiągnięte poza zakładem pracy, a także dochody członków rodziny, pozostających we wspólnym gospodarstwie z pracownikiem. Sąd Najwyższy w wyroku z 6 lutego 2008 r. w sprawie II PK 156/07 wskazywał, że możliwe jest przyjęcie średniego dochodu na członka rodziny, jako usprawiedliwionego kryterium oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby ubiegającej się o przyznanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokości dopłat z funduszu świadczeń socjalnych, bo jest to obiektywnie czytelny i miarodajny sposób oceny zasadności ubiegania się o świadczenia z tego funduszu (OSNP 2009/7-8/96). Podobnie w wyroku z 16 września 2009r. w sprawie I UK 121/09 Sąd Najwyższy podkreślił, iż realizacja socjalnych celów zakładowego funduszu świadczeń socjalnych jest możliwa gdy wypłacane z tego funduszu świadczenie jest uzależnione od sytuacji materialnej i rodzinnej poszczególnych pracowników (OSNP 2011/9-10/133), co jak wskazał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 7 marca 2017r. III AUa 801/16 w praktyce oznacza zebranie wniosków od pracowników zawierających dane odnośnie wysokości dochodu na członka rodziny. Tym samym (wskazał dalej Sąd Apelacyjny w Białymstoku) przyjęcie dochodu na członka rodziny jest usprawiedliwionym kryterium oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby ubiegającej się o przyznanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokości dopłat z funduszu świadczeń socjalnych, bo jest to obiektywnie czytelny i miarodajny sposób oceny zasadności ubiegania się o świadczenia z tego funduszu (LEX nr 2304321). Także w wyroku z dnia 20 czerwca 2012 r. I UK 140/12 Sąd Najwyższy zaakceptował pogląd, że wystarczające dla zastosowania ustawy o świadczeniach z Funduszu Socjalnego jest zawarcie w regulaminie przyznawania świadczeń, regulacji prowadzącej się do ustalenia, że podstawą przyznania pomocy socjalnej jest oświadczenie o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie. Sąd Najwyższy wskazał bowiem, iż dopiero jeśli obok takiego uregulowania zawarto także inne przesłanki przyznawania świadczenia, które w praktyce nie były potem przestrzegane przez pracodawcę, to wówczas można mówić o tym, że świadczenia zostały wypłacone wprawdzie z funduszu świadczeń socjalnych, lecz nie na warunkach wynikających z tego Regulaminu (OSNP 2013/13-14/160; w LEX nr 1211542).

Zdaniem Sądu Odwoławczego wobec powyższego brak było podstaw prawnych do przyjęcia stanowiska Sądu I instancji, że w przypadku świadczenia pieniężnego, nazwanego zapomogą zwykłą ocena sytuacji socjalnej pracowników, nawiązująca wyłącznie do dochodu przypadającego na członków rodziny za poprzedni rok kalendarzowy nie jest właściwa. Zdaniem Sądu Apelacyjnego jest to wystarczające kryterium i mieści się w pojęciu ustawowego kryterium socjalnego. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na niekonsekwencję Sądu pierwszej instancji, który z jednej strony podziela pogląd odwołującej, że pracodawca ma swobodę w doborze instrumentów, przy pomocy których ustali położenie socjalne uprawnionych, a z drugiej strony kwestionuje przyjęte przez płatnika przesłanki stwierdzając, że zastosowane kryteria pozornie stanowią kryterium socjalne.

Co również istotne Sąd I instancji zaaprobował stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z 8 stycznia 2014 r., I UK 202/13, które podziela również Sąd Apelacyjny, że właściwym odzwierciedleniem sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika jest wysokość dochodu przypadającego na członka jego rodziny. Ta wartość uwzględnia liczbę pozostających na jego utrzymaniu osób, uzyskiwanie przez pracownika dochodów z innych źródeł, wysokość przychodów osiągniętych przez pozostałych członków rodziny, a więc konkretną jego i jego rodziny sytuację życiową.

Pomimo tego Sąd I instancji podnosi, że weryfikacja oświadczenia za poprzedni rok kalendarzowy i tylko raz do roku nie jest wystarczająca, ponieważ odwołująca nie miała aktualnej wiedzy o aktualnej sytuacji pracowników. Pogląd taki nie znajduje umocowania w powołanym wyżej orzecznictwie z którego jednoznacznie wynika, że podstawą przyznania pomocy socjalnej może być oświadczenie o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie. Brak jest przy tym podstaw by kwestionować przyjęcie jako tej podstawy, oświadczenia o tej przesłance za poprzedni rok kalendarzowy zważywszy, że takie uregulowanie w ocenie Sądu Apelacyjnego pozwala bardziej miarodajnie, bo za dłuższy okres kalendarzowy przedstawić sytuację życiową, materialną i finansową ubezpieczonego. Podobne stanowisko wyraził

też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 lutego 2016r., II UK 37/15 akceptując występowanie elementu socjalnego o którym mowa w art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przy ustaleniu przez pracodawcę regulacji polegającej na przyznawaniu świadczeń w niejednakowej wysokości w relacji do średniego wynagrodzenia z poprzedniego roku podatkowego (OSNP 2017 nr 9, poz. 115, str. 1206; oraz w Legalis nr 1461002).

Sąd Okręgowy zwraca uwagę, że w ww. powołanym wyroku z 8 stycznia 2014 r., I UK 202/13 Sąd Najwyższy również podkreślił, że kryterium obrazujące szczególne wypadki niedostatku lub innych szczególnych okoliczności wymagających pomocy socjalnej może być przyjęte dodatkowo. Powyższe prowadzi zatem do wniosku, iż nie ma konieczności, jak to podnosił Sąd I instancji, aby odwołująca badała również sytuacje materialne, czy materialno-życiowe pracowników pod kątem pogorszenia ich statutu materialnego. Element ten mógł stanowić jedynie dodatkowe kryterium, ale jego brak nie dyskwalifikował przyjętych przez płatnika składek kryteriów ustalenia sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika.

Jako nieprawidłowe uznać należało stanowisko Sądu Okręgowego, że zastosowanie progów dochodowych nie oznaczało zastosowania kryterium socjalnego. Sąd Okręgowy wskazywał, że o socjalnym charakterze świadczenia nie świadczy jego wysokość, lecz kryteria jego przyznania. Jednakże zważyć należy, że zastosowanie powyższych progów było właśnie tym warunkiem, na podstawie którego ustalane były wartości comiesięcznych wypłat zapomogi zwykłej, a zatem dochód na członka rodziny i ustalone progi dochodowe, stanowiły kryterium socjalne przy przyznawaniu świadczenia socjalnego w określonej wysokości.

Jako potwierdzenie powyższej tezy należy przywołać pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w powołanym już wyżej wyroku z dnia 18 lutego 2016r., II UK 37/15, w którym podkreślono, że element socjalny realizował się w przyznawaniu świadczeń w niejednakowej wysokości; w relacji do średniego wynagrodzenia z poprzedniego roku podatkowego. W takich okolicznościach dopłaty do wczasów, jak wskazywał Sąd Najwyższy, nie mają związku z obchodzeniem prawa składowego, a w każdym razie taki związek nie jest oczywisty. Podobny pogląd wyraził także Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyrokach z dnia 6 lipca 2021 r. III AUa 918/19 oraz z dnia 20 lipca 2021 r. III AUa 896/19 oceniając stan faktyczny w którym stosowano kryteria związane z osobistą sytuacją pracowników, wynikające z jednej strony z tego, że po analizie corocznie składanych przez pracowników oświadczeń o sytuacji rodzinnej i majątkowej, przyjmowano przeciętne miesięczne wynagrodzenie, a z drugiej strony różnicowano przydział środków w zależności od progu dochodowego (I próg – 1050 zł, II próg 1040 zł, III próg 1030 zł). W ocenie Sądu Apelacyjnego wyrażonego w powyższych sprawach jest to wystarczające kryterium i mieści się w pojęciu ustawowego kryterium socjalnego. Jeżeli zatem pracodawca faktycznie spełnia przesłanki, wskazujące na to, że w ramach funkcjonowania zakładowego funduszu socjalnego realizowany był cel socjalny, nadto brano pod uwagę sytuację osobistą i majątkową pracownika oraz jednocześnie źródłem świadczeń były środki zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w takich okolicznościach nie można było uznać, że świadczenia były ukrytą formą przychodu (w Legalis: nr 2681012 oraz nr 2681546).

Przenosząc powyższe do oceny niniejszej sprawy przypomnieć należy, że świadczenia wypłacane ubezpieczonym - zapomogi zwykłe, były przyznawane w niejednakowej wysokości w zależności od średniego dochodu netto na jednego członka rodziny z poprzedniego roku kalendarzowego. Nie ma również znaczenia to, że wsparcie pracowników zapomogą zwykłą miało formę stałych, comiesięcznych wypłat wraz z wypłatą wynagrodzenia. Żaden przepis prawa nie zakazuje wypłaty świadczenia socjalnego co miesiąc. Skoro regulamin obowiązujący u pracodawcy, określił miesięczną częstotliwość, a nie np. raz do roku, nie było powodów do przyjęcia, że kwoty sporne określone w zaskarżonej decyzji nie miały charakteru świadczeń socjalnych. Należy także podkreślić, że kwoty te były niskie, bo mieszczące się w przedziale od 80 do 160 zł, w przypadku osób z krótszym stażem pracy proporcjonalnie pomniejszone, nie można zatem mówić, że świadczenie to miało stanowić odpłatność za pracę, nawet jeśli było wypłacane w odstępach miesięcznych. Miałoby bowiem niewielki, wręcz marginalny, wpływ na wysokość wynagrodzenia za pracę. Warto zaznaczyć, że gdyby pracodawca zdecydowałby się na zapłatę np. raz w roku zapomogi zwykłej, to jednorazowo świadczenie to wyniosłoby od minimalnej rocznej kwoty 960 zł (80 zł x 12 miesięcy przy IV progu) do maksymalnej

rocznej kwoty 1920 zł (160 zł x 12 miesięcy przy I progu), co również nie jest kwotą budzącą wątpliwości co do socjalnego jej charakteru.

Nie budziło zatem wątpliwości, że wypłata spornego świadczenia nie była związana z zapłatą za świadczoną pracę. Ze zgromadzonych dowodów nie wynika, by wysokość zapomogi wiązała się w jakikolwiek sposób z zapłatą za wykonywanie obowiązków pracowniczych. Ponadto świadczenie to przysługiwało uprawnionym do momentu wyczerpania środków. Nie było to zatem świadczenie o charakterze stałym.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie świadczenia wypłacone ubezpieczonemu J. L. zostały wypłacone zgodnie z zasadami określonymi o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i Regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Płatnik stosował kryteria związane z osobistą sytuacją pracowników, wynikające z jednej strony z tego, że po analizie corocznie składanych przez pracowników oświadczeń o sytuacji rodzinnej i majątkowej różnicowano przydział środków w zależności od progu dochodowego.

Jeżeli zatem pracodawca faktycznie spełnił przesłanki, wskazujące na to, że w ramach funkcjonowania zakładowego funduszu socjalnego realizowany był cel socjalny, nadto brano pod uwagę sytuację osobistą i majątkową pracownika oraz jednocześnie źródłem świadczeń były środki zakładowego funduszu świadczeń socjalnych to w takich okolicznościach nie można było uznać, że świadczenia były ukrytą formą przychodu. Jedynie w sytuacji wykazania pozorności realizacji świadczeń ze środków socjalnych, będących w istocie ukrytą formą przychodu, możliwe jest ich ewentualne przekwalifikowanie przez organ rentowy i uznanie, że stanowią one podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. W przedmiotowej sprawie organ rentowy nie zdołał wykazać takich okoliczności.

Powyższe oznacza, że nieprawidłowo zatem Sąd Okręgowy przyjął, że świadczenia przyznane i wypłacone przez odwołującą ubezpieczonemu z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w postaci zapomogi zwykłej w okresie objętym zaskarżoną decyzją stanowiły przychód ubezpieczonego.

Uwzględniając powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w pkt 1 oraz poprzedzając go decyzję i stwierdził, że do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne J. L. z tytułu umowy o pracę u płatnika składek (...) S.A. we W. nie wlicza się kwot zapomogi zwykłej wypłaconych w okresie objętym decyzją.

Zmiana zaskarżonego wyroku co do meritum sprawy, skutkowałą zmianą orzeczenia w przedmiocie zwrotu kosztów procesu w punkcie 2 i zasądzeniem od pozwanego na rzecz odwołującej kwoty 90 zł, tytułem zwrotu zastępstwa procesowego, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty (pkt 2).

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł zgodnie z ogólną zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c., w zw. z 2 ust. 2 i w zw. z § 9 ust. 2 § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, zasądzając od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddziału w P. - jako strony przegrywającej - na rzecz (...) S.A. we W. kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od uprawomocnienia się orzeczenia o kosztach do dnia zapłaty.

Marta Sawińska